

OB PODPISU VIDEMSKEGA SPORAZUMA

MEJE SO SE KONČNO ODPRLJE

Prebivalstvo je zadovoljno in veselo - Pogodba naj se širokogrudno izvaja

Po skoro 9 mesecev trajajočih težkih pogajanj sta Jugoslavija in Italija podpisali preteklo soboto pogodbo o obmejnem prometu.

Glavna ovira za sporazum je bila, kakor se zdi, v tem, da je Jugoslavija zahtevala, naj se olajšave raztegnejo na prebivalstvo vzdolž vse meje od Novega gradu v Istri do Trbiža, medtem ko je Italija hotela v začetku omejiti te olajšave le na tržaško ozemlje in njegovo neposredno zaledje. Ravno tako je Jugoslavija zahtevala, naj bo pas, v katerem je dovoljen svoboden prehod čez mejo, širši od 10 kilometrov ter obsega več občin, kakor jih bo v resnici.

Bili so trenutki, ko se je zdelo, da se pogajanja razbijejo in da ostane tudi ta del londonskega sporazuma na — papirju. Znači tržaški narodni nestrpnosti so brez prestopa metali polena pod noge možem, ki so se pogajali v Vidmu.

Toda njihovi naklepi so se to pot k sreči izjalovili in pogodba je bila kljub njihovega nasprotovanju podpisana ter stopila takoj v veljavo.

KDO SME LE Z IZKAZNICO ČEZ MEJO?

Ta pravica pritiče vsaki osebi, ki ima stalno bivališče na Tržaškem ozemlju, to je v bivši coni A, v italijanskem delu Goriške in na 10 km širokem pasu vzdolž italijansko-jugoslovanske meje v videmski deželi tja do avstrijskega ozemlja.

Isto velja za osebe s stalnim bivališčem v odgovarjajočem 10 km širokem pasu — na jugoslovanski strani. Sem spadajo recimo Bovec, Kobarid, Tolmin, Sv. Lucija, Grgar, Komen, Stanjel, Dutovlje, Tomaj, Sežana, Senožeče, Divača, Hernelpe in Kozina.

Pravica do svobodnega prehoda meje gre vse vsem prebivalcem bivše cone B, izvzete so le nekatere vasi koprškega in bujskega okraja, ki leže v notranjosti in so v pogodbi natančno naštet.

Vsaki osebi s stalnim bivališčem v teh krajih morajo oblastva izdati na njeno prošnjo brezplačno izkaznico, ki velja 4 mesece in daje osebi pravico do 4 potovanj v enem mesecu. Potnik lahko na drugi strani prenoči in se naslednji dan vrne do noči čez mejo.

Če obstoje posebni razlogi, lahko oseba prosi za več ko 4 potovanja na mesec in da sme ostati v tujem pasu več dni, najdalje pa en mesec. Taki razlogi so zdravljenje, družinske zadeve in slično.

Nekatere osebe, kakor zdravniki, babice, delavci in uradniki, ki so stalno nameščeni onkraj meje, živinozdravniki in šoferji ima-

jo pravico do izkaznic, ki veljajo za celo leto in do neomejenega števila potovanj. Prenos zdravil je prost.

Pravice dvolastnikov ostanejo seveda neprikrajšane. Važno je pa, da je prebivalec odslej dovoljeno prekoračiti tuj pas v vseh takih primerih, ko s tem skrajšajo pot iz enega v drug kraj na ozemlju svojega bivališča. Koliko truda in časa bodo s tem prihranili naši kmetje, ki so morali čisto daleč naokoli na svoja zemljišča!

BOJ BIROKRATIZMU

Ker se pogostoma zgodi, da ima državljani pravice lepo napisane na papirju, a da mora brez konca in kraja čakati, dokler mu jih oblastva priznajo, so v pogodbi tudi na to mislili. V njej je rečeno, da morajo biti izkaznice izdane »po možnosti v 15 dneh« — »posibilmente entro 15 giornie«.

Izkaznice izstavlja pri nas kvestura, v Jugoslaviji okrajni ljudski odbor, a jih oblastva obeh držav potrdita. Da bi se potrebna potrdila ne zavlačevala mesece in mesece ali morda celo izostala, sta se obe vladi v pogodbi obvezali, da morajo biti izkaznice potrjene »v 8 dneh«.

Sporazum je sploh napovedal boj birokratizmu ter se oziral predvsem na potrebe in koristi prebivalstva. Tako je n. pr. po njem

mogoče, da nekdo prekorači mejo celo brez redne izkaznice. To velja v nujnih zadevah, ko gre recimo za smrt ali težko bolezen ali za druge »opravičene razloge«. V takih primerih sme izdati prepustnico kar policija na meji in dovoliti osebi, da ostane do 10 dni v drugem pasu.

Da bi se ob meji razvil čim živalnejši promet, sta Italija in Jugoslavija obnovili vse pomorske proge, ki so prej vezale Trst s cono B, in jih nameravajo še pomnožiti. Padel je zid, ki je skoraj 2 leti ločil obe področji.

Istočasno mislijo odpreti celo vrsto novih obmejnih blokov ter vpeljati stalne avtobusne zveze med mesti in vasi v obeh pasovih: tako dnevno zvezo Trst—Škofije—Koper—Buje, večkrat na teden zvezo Trst—Fernetiči—Sežana in Trst—Hernelpe—Kozina.

Goričani se bodo lahko peljali dnevno v Solkan, Šentpeter ali Komen, dnevno pojde avtobus iz Čedad v Tolmin in iz Trbiža v Bovec, Kobarid, Tolmin, Kanal in Gorico ter nazaj. Gospodarsko najpomembnejša se nam zdi proga Medana—Dobrovo—Kojško—Števerjan—Gorica, s katero bodo Brici skrajšali pot v Novo Gorico za 10 km ter tako prihranili mnogo časa in denarja.

Tako je bilo vsaj deloma in začasno rešeno tudi mučno in pereče briško vprašanje.

Kaj smeš vzeti s seboj

V času naravnih neizgled, kakor so poplave, požari in slično, lahko dovoli oblastva prebivalec obeh pasov, da pritečejo drug drugemu na pomoč ter ostanejo onkraj meje toliko časa, dokler ne mine nevarnost. V takih primerih se policija ne bo ozirala na predpise izkaznic.

Zelo važno je posebno vprašanje, kaj sme vsakdo vzeti s seboj čez mejo. Najprej sme vsaka oseba vzeti s seboj toliko jedi in pijače, kolikor je potrebuje za 24 ur. Kmetovalcem je dovoljeno, da vzamejo čez mejo vsakih 14 dni po 10 kg zelenjave, 2 kg stročnic, 3 kg ječmena, 3 kg ajde, 1 kg svežega in 1 kg osušenega mesa, 1 kg svežih rib, 2 kg sira, 2 kg testenin, 2 kg riža, 8 kg pomaranč in citron, 2 l mleka, 2 l vina, 2 l olja, 2 glavi perutnine, 12 jajc, dračje, mah in rože, obrtniške izdelke, gospodinjske in poljedelske potrebščine, tekstil in predmete za osebno uporabo.

Vse to gre čez mejo brez carine in kakršnih koli pristojbin, toda ne sme presegati vrednosti 7500 lir ali 3750 dinarjev. Podpisniki se zavedajo, da je to malo, in zato so sklenili, da posebna stalna mešana komisija lahko to vrednost poviša.

Ugodnejša so določila, ki se tičejo delavcev in uradnikov, stalno zaposlenih v sosednem pasu. Razen gori naštetega blaga lahko vzamejo s seboj tudi oblačila v skupni mesečni vrednosti 20.000 lir ali 10.000 dinarjev. Vse brez izvoznega dovoljenja, carin in pristojbin, toda le s pogojem, da služi osebni ali družinski uporabi in ne trgovanju!

Vse navedene osebe, v posesti izkaznice, lahko vzamejo vsak mesec čez mejo od 2400 do 12.000 lir ali 1200 do 6000 dinarjev denarja in nakupijo za isto vrednost blaga v sosednem pasu. Zanj ne plačajo carine, vendar ne smejo z njim kupčevati.

Delavcem in uradnikom je dovoljeno, da prenesejo del plače ali celo plačo iz kraja, kjer so v službi, v sosedni pas, kjer stalno bivajo.

POMEN SPORAZUMA

Že iz tega se vidi, kako lahkomišno so ravnali vsi oni, ki so po podpisu londonske pogodbe bežali čez mejo. Da so ostali lepo doma, bi danes lahko potovali sem in tja, delavci in uradniki bi bili še nadalje v svojih službah ter živeli mirno z družinami na starih domovih.

Nadaljevanje na 3. strani

NOVICE Z VSEGA SVETA

SAARSKA KOTLINA

leži na francosko-nemški meji, šteje približno 1 milijon ljudi in obsega 2500 kv. kilometrov.

Ker ima zelo bogate rudnike, si je Francija hotela deželo prilastiti in jo je po vojni zasedla, čeprav so prebivalci Nemci. Saarsko vprašanje je skoraj onemogočilo sporazum med Nemčijo in Francijo.

Končno se je Adenauer s Parizom pobotal: sprejet je bil začasen statut, ki daje deželi samovlado.

Dne 23. oktobra bo prebivalstvo glasovalo, ali se s tem strinja. Četudi je statut le začel, ga mnoge stranke odklanjajo, češ da spada nemško Posarje brezpogojno in takoj k Nemčiji. Adenauer je prišel tako v spor z lastno krščansko demokratsko stranko v Posarju in ravno tako socialni demokrati s svojo.

Volilna agitacija je že začela in je zelo divja. Če večina statut odkloni, bo to ne le poraz Adenauerjeve zunanje politike, temveč bo ogroženo tudi komaj sklenjeno francosko-nemško prijateljstvo.

VSTAJA V SEVERNI AFRIKI

Šele sedaj se kažejo težke posledice, da Francija ni umela pravočasno urediti svojih odnosov do tamkajšnjega domačega prebivalstva.

Preteklo soboto je izbruhnila v Maroku vstaja. Začelo se je klanje med Francozi in domačini, plameni so uničili cele vasi. Arabci in Berberi niso prizanašali niti starcem, ženam in otrokom naseljencev. Francija je poklicala pod orožje nove vojaške enote ter jih prevaža z letali v Afriko. Na 100 km dolgem pasu je prešla vojska v napad proti upornikom, ki se umikajo v hribe. To so največji bojni premiki, kar jih je Francija izvršila v zadnjih 30 letih v Afriki.

Nemiri so izbruhnili obenem tudi v sosedni Alžiriji. Mir vlada le v Tuniziji, kateri je Francija dala pred kratkim samovlado.

Do danes je vstaja zahtevala nad tisoč mrtvih in nešteto ranjencev.

Medtem vodi francoska vlada v mestu Aix-les-Bains pogajanja z nacionalisti iz Maroka. Želeli je, da se z njimi vsaj v poslednjem trenutku sporazume.

JUGOSLAVIJA IN SOVJETSKE ZVEZE

Minister Vukmanović-Tempo je odpotoval z velikim odposlanstvom v Moskvo, da bi sklenil s Sovjetsko zvezo trgovinsko pogodbo. Obe državi naj bi si izmenjali letno za 20 milijonov dolarjev blaga.

Obenem pride na mizo tudi zahteva po odškodnini za škodo, ki jo je zaradi spora s kominformo pretrpela Jugoslavija po 1. 1948.

POMETAJ PRED LASTNIM PRAGOM

Preteklo nedeljo ob 7. uri zjutraj je v tržaški cerkvi o. klarancev v ulici Sv. Anastazija zaključil duhovnik pridigo z napadom na Jugoslavijo, češ da tam verniki iščejo duhovnikov, a jih — ne najdejo. To drži, toda kaj se pa godi v vaši lastni cerkvi, o. klaranci? — so se Slovenci spraševali. Naš človek ne sliši pri vas nikoli božje besede v svojem jeziku in se pri vas ne more niti na smrtni postelji spovedati. V vaši župniji žive na stotine Slovencev, a ti zaman iščejo dušnega pastirja svojega jezika! Kdo je za te sramotne

protikrščanske razmere odgovoren? Vi poročate, da višja cerkvena oblast. Imate prav. Toda imejte zato vsaj toliko čuta sramu in dostojnosti, da ne očitajte drugim, kar sami delate!

GA JE SPET ZGRABILO

V Združenih državah bodo prihodnje leto izbrali novega predsednika. Volilno gibanje je že sedaj zajelo vse stranke, ki iščejo primerne kandidate. Demokrati mislijo postaviti proti Eisenhowerjevemu republikancem spet Trumana. Zadnjič se je Truman umaknil, češ da je »star in bolan«, sedaj ga je pa iznova zgrabilo veselje za politiko: naenkrat je čil in zdrav.

NAJVEČJE ZBOROVANJE V ZGODOVINI

Sestanek atomskih učenjakov, ki je 8. do 20. avgusta trajal v Ženevi, je bilo največje znanstveno zborovanje v zgodovini in je imelo večji pomen ko zasedanje »velike četvice«. Na njem je bilo zastopanih 73 držav s 1400 odposlanci, 300 opazovalci in 950 častnikarji.

Samo papirja so porabili 200 ton. Šest tiskarn je noč in dan tiskalo poročila v različnih jezikih. Listin so razdelili v 2 milijonih iztisov. V enem samem jeziku je zbirka štela 16 tisoč strani.

INDIJA IN PORTUGALSKA

Portugalci drže že od 16. stoletja v posesti mesta Goa, Daman in Din v Indiji. Odkar se je pa 1. 1949 Indija osamosvojila, je naravno, da hoče tudi te kraje priključiti matični državi.

Trenutno smo priče borbe za osvoboditev Goe, ki jo Indijci vodijo na čisto poseben način: popolnoma neoboroženi korakajo v molčečih sprevodih na portugalsko ozemlje. Če policija nanje strelja, se ne zmenijo in gredo preko trupel naprej. Doslej je bilo že 44 mrtvih in na stotine ranjenih, a boj se nadaljuje in po vsej Indiji vre.

Nehru je na tem, da pretrga diplomatske zveze s Portugalsko.

Portugalci so kratkovidni, če mislijo, da kot mala država lahko še danes imajo kolonije v orjaški Indiji, od koder so se morali umakniti celo Angleži.

SALZBURGER NACHRICHTEN

Ta znani avstrijski dnevnik je posvetil položaju tukajšnjih Slovencev več ko eno stran ter s tem močno razhudil Piccola. V svojem poročilu ni sicer v vsem točen, a nemško javnost je vendar seznanil z marsikatero bridko resnico.

Deset mesecev — pravi — je že minilo od podpisa londonskega sporazuma, toda Italija še »ni ganila prsta, da bi ga uveljavila«. Parlament ga ni še odobril in v uradnem listu ni bil objavljen. Fašistični zakoni so še vedno v veljavi. Krajevni napisi so laški, v javnih uradih in na sodnih je pripuščen le italijansčina. Krstna imena novorojencev vpisujejo samo v italijanskem prevodu.

Slovenskih državnih uradnikov je na Tržaškem manj ko en odstotek. Dr. Giovanni Palamara je Slovincem odgovoril, da v že »prenapolnjenih uradih ni nobenega prostega mesta«. S tem jih je odpravil.

Salzburger Nachrichten so oslikale položaj pravilno.

LOV NA ZLOČINCE

Notranji minister Tambroni je odstavil v Reggio, glavnem mestu Kalabrije, kvestorja in podprefekta, ker nista dovolj odločno preganjala hudodelcev v deželi, kjer so se v zadnjem času čedalje bolj množili ropi in umori.

CLEMENT ATTLEE

bivši predsednik angleške vlade in voditelj delavske ali laburistične stranke, je hudo obolel. Ko se je pred nekaj tedni vrnil s letovišča v Jugoslaviji, ga je zadela možganska kap.

K sreči kap ni bila smrtonosna. Državnik se sedaj zdravi na deželi.

KOVČKI IN ZELENİ KLOBUKI

Avstrija je morala staviti na razpolago 8000 železniških vozov za tuje vojaštvo, ki se sedaj seli iz dežele. V avstrijskih štacunah ni mogoče več dobiti kovčka, ker so vse kupili vojaki. Amerikanci so posebno nari na kratke usnjene dokolenke, zelene štajerske klobuke s čopi in izrezljane lesene kuhinjske ure. S temi spominčki se bodo doma postavljali.

NA ODDIH V SOVJETSKO ZVEZO

V Kremlju so sklenili odpreti meje z zapadnim obiskovalcem Sovjetske zveze. Letos pride v deželo več tisoč potnikov, ki se bodo lahko prosto kretali, kar je bilo do zdaj nemogoče.

Zastopnik Kremlja je izjavil, da je to posledica sestanka velike četvice in splošnega pomirjenja v svetu.

DE GASPERIJEV SPOMENIK

Ob obletnici njegove smrti so De Gasperi odkrili na rodnem Tridentinskem doprni kip. Mož ima zares ogromne zasluge za svojo domovino. Obnovil je od fašizma uničeno Italijo.

Za narodne manjšine, katerim je pod Avstrijo sam pripadal, pa ni imel srca in razumevanja. Njegova politika z ljudstvi tujega jezika ni bila v skladu s krščanstvom. Zadoštuje, da se spomnimo na žalostne razmere v Beneški Sloveniji.

OTROŠKA PARALIZA

Od 10. do 20. avgusta sta obolela v Trstu še en enoletni in en petletni otrok, od katerih je na žalost eden umrl. Do 20. avgusta je letos obolelo v našem mestu vsega 35 otrok, med njimi je bilo 10 smrtnih primerov. Otroška paraliza je sedaj k sreči popustila.

V EVROPI JIH JE ŠE 300 TISOČ

Visoki komisar za begunce dr. Geodhart, ki je pred nedavnim obiskal tudi Trst, je pred Združenimi narodi izjavil, da je v Evropi še 300.000 beguncev, ki se ne morejo izseliti. Anglija, Švedska in Holandska niso hotele sprejeti več ko nekaj sto družin. Tako ne bo mogoče rešiti begunskega vprašanja.

Povrhu ni dr. Geodhart dobil doslej niti polovice od 2499 milijonov lir, ki jih potrebuje, da lahko izvrši postavljene mu naloge. Žalostno je, da 10 let po vojni ni bilo še mogoče spraviti pod streho 300 tisoč ljudi brez državljanstva in domovine.

TIH KONGRES

Konec tega meseca bo v Zagrebu mednarodno zborovanje, kjer bo vse — tiho. Sestanejo se namreč gluhonemi iz vsega sveta. Prišlo bo tudi odposlanstvo iz Italije in iz Trsta, ki ga vodi zaslužni dobrodelni delavec Jeralla.

Meje so se končno odprle

Nadaljevanje s 1. strani

Kako brezvestni so bili vsi oni politiki in časniki, ki so pozivali ljudi, naj zapuste rodno zemljo! Njihova politika je bila naperjena proti življenjskim koristim delavcev in kmetov in proti koristim italijanstva. To so posledice strankarske in nacionalistične zagrizenosti.

Videnski sporazum bo imel vsaj posledico, da se ustavi nadaljnje brezglavo izseljevanje iz bivše cone B v naše kraje. Saj imamo tu že tako preveč beguncev, ki so sebi in nam le v nadlego ter množijo tukajšnjo brezposelnost.

Po novem sporazumu jim je dana prilika, da se vrnejo domov, in dobro bi bilo, da se te pravice v čim večjem številu poslužijo.

Videnska pogodba z dne 20. avgusta je po svoji širokogrudnosti edinstven primer v ob-

mejnih sporazumih med sosednimi državami Evrope.

Če ga bodo sedaj pošteno izvajali, bo lahko v blagor vsemu prebivalstvu ter bistveno pripomogel k izboljšanju odnosov med narodi na Jadranu. Naše ljudstvo se sporazuma iskreno veseli.

Navdaja ga le skrb, da se bodo spet našli ljudje, ki bodo skušali tudi to pogodbo v dejanskem življenju rušiti. Saj je londonski sporazum v mnogih svojih določilih tudi pаметen in priznava Slovincem marsikatero pravico in svobščino. Toda pogledjmo, kako se pri nas izvaja! Dr. Palamara ga ni še niti uradno — objavil. Vladajoča Kršč. demokracija je njegova zakleta nasprotnica.

Če bo uresničenje novega sporazuma odvisno od takih ljudi, lahko rečemo, da so se ohe vladi in močje v Vidmu zaman trudili. Prva naloga Rima je, da njihove nakane kar v kalu — zatre.

se mu posreči obhoditi zemljo v 8 letih.

Mož hodi vsak dan od 6. do 13. ure. Zapisuje si vtise, vmes kaj dela, da dobi za hrano. Doslej je prehodil 14.000 kilometrov in raztrgal 14 parov podplatov.

NAŠI SOVRAŽNIKI

Že od nekdanj so največji sovražniki človeštva razni baki in bakterije, ki povzročajo bolezni. Leta 1948 so našli natančno 999 bolezni in pri tem je ostalo. Najnovejše prihajajo na ljudi od radioaktivnega izžarevanja. Tem niso še našli zdravila.

MALO MANJ KO SV. GORA

Za najvišji stavbi na svetu sta doslej veljali Eiffelov stolp v Parizu s 315 m in Empire Building v New Yorku s 449 m višine. Sedaj sili pa človek še više! V Oklahomi so postavili Amerikanci televizijski stolp, ki sega 479 metrov visoko, v mestu Montgomery pa gradijo iz prožnih in drugih kovin stolp, ki bo kar 562 m visok in tako najvišja stavba na svetu. Le malo nižja kot Sv. gora.

OBMEJNE IZKAZNICE

Ker uradni obrazci niso še dotiskani, oblastva ne izdajajo še izkaznic, do katerih imajo po videnskem sporazumu pravico vsi prebivalci s stalnim bivališčem v naših krajih.

Prošnjo pa lahko že dostaviš na navadnem papirju kvesturi.

OTROCI SMEJO SPET ČEZ MEJO

Zaradi otroške paralize na Tržaškem so bila jugoslovanska oblastva prepovedala otrokom do 15. leta potovanje v Jugoslavijo. Predvčerajšnjim je bila prepoved preklicana.

V DALJNO AVSTRALIJO

Včeraj zvečer je parnik Aurelia odpeljal novo skupino 131 Tržačanov proti Avstraliji. Spet so matere, žene in neveste jokale in ljudje so se jezili na žalostne razmere, v katere je padel nekdanj cvetoči Trst.

ČLOVEŠKA PREHRANA

Izračunali so, da je za preživljanje enega človeka potreben približno 1 hektar rodovitne zemlje. Na svetu živi danes okrog 2 in pol milijarde ljudi, rodovitne zemlje pa je le 1 milijardo in pol hektara. Ker se človeštvo hitro množi, se mnogi boje, da bo prišla na svet velika lakota.

Medtem pa k sreči tudi znanstvo silno napreduje: nova atomska sila bo močno dvignila rodovitnost zemlje in živali, razen tega bodo ljudje iskali nove rastlinske hrane tudi v morju. Alge imajo v sebi iste redilne snovi kot zelenjava. Učenjaki trde, da se bo nekega dne preselil važen del »poljedelstva v morje«.

Kdaj se končno sestanejo?

Italija se je v londonskem sporazumu obvezala, da skliče v doglednem času zborovanje držav, ki težijo proti Trstu, ter sporazumno z njimi uredi in izboljša promet tržaškega pristanišča.

Ker je Trst trgovsko popolnoma odvisen od dežel v zaledju, je to zborovanje zanj življenjskega pomena.

Od tedaj je minilo že 9 mesecev, a sestanek še ni sklican. Kaj si mislijo v Rimu? Medtem Trst propada in njegovi sinovi morajo v — Avstralijo.

NOVICE

STRAHOTNE POPLAVE V AMERIKI

Šestorico severovzhodnih zveznih držav Amerike so v preteklih dneh obiskale silne poplavlje. Na ulicah nekaterih mest je stala voda do 6 metrov visoko, rušila hiše in pokrila ogromne ploskve obdelane zemlje.

V poplavih je prišlo 300 ljudi ob življenje in 80.000 jih je brez strehe. Škoda znaša več milijard dolarjev. Eisenhower je prekinil počitnice in si je ogledal z letala težko udarjene pokrajine. Pozval je vse prebivalstvo Združenih držav, naj pride nesrečnejšem na pomoč.

TUDI TAMI

Neverjetno se sliši, da imajo Združene države kar 8 milijonov nepismenih. Večina je sicer hodila v šole, a ko so zapustili klopi, so vse pozabili.

Kot vzrok navajajo prenapolnjenost razredov in silno pomanjkanje učiteljev. Eisenhower je zato predlagal, naj se po deželi organizira povesod »Teden učiteljev«. Šolniki pa trde, da je treba predvsem povišati plače, zakaj današnji izredno nizki prejemki odbijajo mladino od tega poklica.

NOV »SVETOVNI PRVAK«

Združenje ameriških brivcev je odlikovalo z naslovom svetovnega prvaka Lojzeta Bocchetta, ker se mu je posrečilo obriti nekega časnikarja v — 17 sekundah.

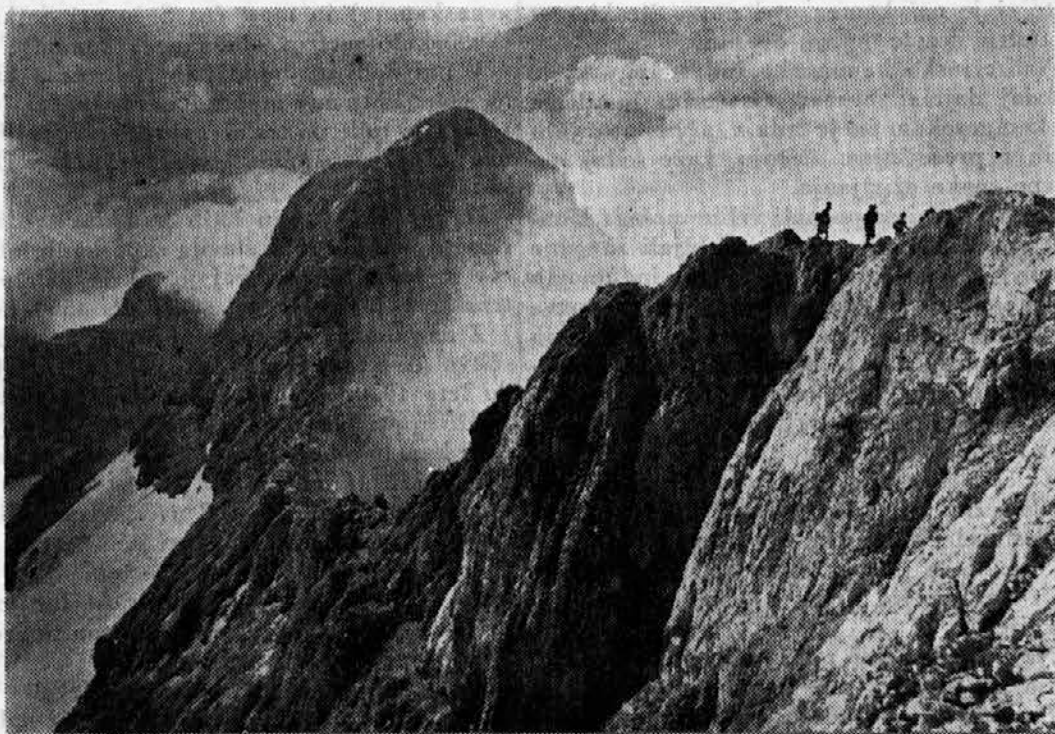
Bocchetto je Napolitanec, ki se je pred 23 leti izselil v Ameriko.

E, STARA AVSTRIJA

Na Dunaju obstoji »Zveza avstrijskih patriotov«, ki ima namen visoko držati spomin na staro Avstrijo. Člani nameravajo prihodnji mesec slovesno obhajati 125-letnico rojstva cesarja Franca Jožefa. Spomin na stare čase jih noče zapustiti.

PO SVETU NAKROG

Emil Tourtois je bil za kuharja v Nizzi. Ko so ga nekega dne odslovili, je sklenil iti peš okoli sveta. Neki športni dnevnik je obljubil, da mu odpre odlično restavracijo, če

Pogled z Velikega na Mali Triglav

Dopisi v Tržaškega

Generalni komisar v devinsko-nabrežinski občini

Pretekli petek je generalni vladni komisar dr. Palamara obiskal devinsko-nabrežinsko občino. Visokega gosta so sprejeli župan in občinski odborniki, ki so dr. Palamaru obrazložili najvažnejša gospodarska vprašanja občine. Župan Terčon je po pozdravnih besedah takoj prešel na razčlenjevanje gospodarskih načrtov, ki jih je občinska uprava že pred časom predložila oblastvom, a jih slednja doslej niso še odobrila. Dr. Palamara je izjavil, da vprašanja sicer ni še dokončno proučil, vendar je obljubil, da bo gospodarske načrte v glavnem odobril. Za dela, ki jih izvršuje ustanova Selad, je generalni komisar izjavil, da so že odobrili potrebne vsote denarja. Gre za okrog 70 milijonov lir. Poleg del, ki jih je predlagala občina, so v ta načrt vključili tudi dela, za katera se je zavzela ustanova za turizem in sam tehnični urad v Trstu. Popravili bodo n. pr. cesto na Grmado ter cesto iz Devina v begunsko naselje v Štivanu.

Na sestanku so nadalje govorili, kaj bi se lahko naredilo za dvig tujškega prometa v Sosljanu. Dr. Palamara je v tej zvezi dal nekaj zanimivih izjav. Po njegovem ni n. pr. nobene potrebe, da bi se zgradila nova obalna cesta iz Grljana v Sosljan, češ da je sedanja že dovolj blizu morja. Če pa hoče kdo zgraditi hotele ali gostilne tik ob morju, mu bodo oblastva že poskrbela ceste. Pripomnil je sicer, da tudi tega vprašanja ni še dokon-

no proučil. Ker so ga občinski odborniki prosili, naj se osebno zanima za vprašanja sosljanskega hotela, ki je last devinskega princa in ki ga baje princ namerava prodati, je odgovoril, da ne more ničesar ukreniti, dokler se ne najde kdo, ki bi hotel kupil. Oblastva pa bi se ne pomišljala, če bi za razširitev današnje ceste k morju bilo treba razlastiti nekaj primerne zemljišča.

Vprašanje telefona za Šempolaj, Mavhinje in Vižovlje je še vedno na mrtvi točki. Oblastva priporoča, naj občinska uprava vključi v proračun za leto 1956 posebno postavko, kakor je letos naredila za telefon v Devinu in Sosljanu.

Živahna razprava je nastala, ko se je dr. Palamara dotaknil političnih oziroma narodnostnih vprašanj. Po njegovem namreč tukajšnji Slovenci »vpijejo«, češ da se jim gode krivice, čeprav oblastva nič drugega ne zahtevajo, kakor da se spoštujejo obstoječi zakoni. Kot primer je navedel neosnovane pritožbe zaradi dovoljenj za kulturne prireditve.

Odbornik Drago Legiša je poudaril, da mu ni znano, ali so se taki primeri dogodili v nabrežinski občini. Nabrežina je prišla v spor z nadrejenimi oblastmi le zavoljo tujega naseljevanja. Slovenci pa ne bodo nikdar pustili v tem vprašanju. Oni nočejo postati manjšina tudi v tistih krajih, kjer so bili doslej vedno v ogromni večini. Ko se je dr. Pa-

lamara skliceval na italijansko ustavo, ki daje vsakemu državljanu pravico, da se naseli, kjer koli hoče, ga je D. Legiša opozoril na mednarodne dogovore, ki to vprašanje urejujejo. Razumljivo je, da je vsakdo vztrajal pri svojem in da niso prišli do nobenega zaključka.

Po obisku, ki je trajal približno eno uro, je generalni komisar odšel na Repentabor, kjer so ga čakali tamkajšnji župan in občinski odborniki.

MAVHINJE

Zaradi obilnega dežja je bil letošnji pridelek žita ter krompirja kar dober. Koruza sedaj lepo uspeva, le da nekoliko občuti pričenjajočo se sušo, kar je sicer za naš Kras nekaj običajnega.

Naši občinski upravi bi bili hvaležni, ako bi poskrbela, da se popravi cesta v Vižovlje. Pot je v tako slabem stanju, da je bolj podobna razoranemu klancu kot cesti. To zlasti ovira nedeljski tujski promet, od katerega si naši gostilničarji kakor tudi drugi zasebniki lahko marsikaj ohetajo.

Te dni so ceste hoteli posuti s slabim gramozom, a so se ljudje temu početju uprli, ker so prepričani, da bi prihodnji naliv prav gotovo spral gramoz s ceste.

Ljudje zahtevajo, naj se cesta asfaltira.

— o —

SOLSKO OBVESTILO

Ravnateljstvo nižje strokovne trgovske šole pri Sv. Ivanu v Trstu sporoča, da se pričenejo pismeni popravni izpiti čez I. in II. razred, kakor tudi popravni pismeni, praktični in grafični izdelki v torek, 6. septembra ob 8.30 v šolskih prostorih zavoda. Prošnje morebitnih novih privatistov je treba vložiti pri ravnateljstvu najkasneje do 31. avgusta 1955.

Široko po svetu je zaslovel nabrežinski kamen

V nabrežinskih kamnolomih so velikanske količine gradbenega kamna odličnih kakovosti, ki je znan tudi kot »nabrežinski marmor«. Povpraševanje po tem kamnu ni samo zato veliko, ker ima vse vrline, ki jih od gradbenega kamna zahteva stavbenik, temveč je tudi njega polirana površina tako pestra, da zadovolji tudi najbolj izbirčnega arhitekta. Zato si je naš kamen utrl pot v široki svet in tudi v dežele onkraj oceanov.

Nabrežinska kamnarska industrija, ki je nekdanjaj zasluzek tisočerm lomilcem in kamnosekom in je bila v prvih povojnih letih v precejšnjem zastoju, kaže sedaj ponovne znake oživljanja.

Že Rimljani so poznali vrline našega kamna: v veliki meri so ga uporabljali za svoje stavbe. Saj so zgradbe v Ogleju in mnogih drugih mestih nekdanjega rimskega cesarstva iz kamna, ki so ga lomili v nabrežinskih kamnolomih. Vse te stavbe, ki so jih iz nabrežinskega kamna postavili rimski gradbeniki, govore o njegovi vrlini: ni ga uničil zob časa.

Za časa Avstro-Ogrske je bilo kamnoseštvo v Nabrežini izredno razvito. Po kamnolomih je zaslovela Nabrežina okoli leta 1875, to je takrat, ko so gradili velike palače na Dunaju, v Budimpešti, Trstu in drugih mestih monarhije.

Naj navedemo le nekaj pomembnih stavb, ki so jih takrat s tem kamnom zgradili:

Parlament na Dunaju, za katerega je dobavila Nabrežina v 18 mesecih 2000 kub. me-

trov obdelanega kamna; sodna palača na Dunaju, za katero je bilo potrebno 2500 kub. metrov obdelanega kamna; borza na Dunaju (1000 kub. metrov obdelanega kamna); novi dvor na Dunaju (4000 kub. metrov obdelanega kamna), ki je bil postavljen v 2 letih; palača parlamenta v Budimpešti; opera v Budimpešti (2000 kub. metrov obdelanega kamna) in most čez Sočo pri Solkanu (2000 kub. metrov obdelanega kamna).

V oni dobi ni dobavljala Nabrežina kamna samo krajem v mejah Avstro-Ogrske, temveč ga je tudi izvažala. Takrat so zgradili iz nabrežinskega kamna gledališče tudi v Odesi (Rusija).

Da je bilo v onih letih kamnoseštvo zelo razvito, vidimo že iz števila zaposlenih lomilcev in kamnosekov. Saj je takrat delalo na tržaškem področju od 3000 do 4500 oseb.

Z izbruhom prve svetovne vojne je kamnoseštvo na Krasu zamrlo. To stanje je trajalo do leta 1920. Po prvi svetovni vojni se je namreč pričela čutiti konkurenca italijanskih kamnolomov. Zato so nabrežinski industriji pričeli opozarjati javnost na naš kamen. In tako se je pričel uveljavljati nabrežinski kamen na raznih stavbiščih tudi v italijanskih mestih. Vzporedno s tem so šle dobave v inozemstvo. V notranjost Italije so pošiljali v glavnem obdelani kamen, inozemstvu pa predvsem surovega.

Ni dovolj prostora, da bi naštevali vse stavbe, ki so bile v Italiji zgrajene iz nabrežinskega kamna. Naj opozorimo le, da je do-

bavila Nabrežina približno 5000 kub. metrov obdelanega kamna za glavni kolodvor v Milanu, ki so ga dogradili leta 1931.

Poglejmo še, katere države so kupovale nabrežinski kamen! Najboljši odjemalec je Egipt. Ta kupuje skoraj izključno nabrežinski kamen. V Egiptu je ta kamen znan po imenu »tržaški kamen«. Prvotno so izvažala nabrežinska podjetja v Egipt le obdelani kamen. Ko pa se je v letih 1935-36 tudi v Egiptu precej razvilo kamnoseštvo, so se zmanjšale izvozne množine obdelanega kamna, zato pa je bil v to državo velik izvoz surovega.

Tudi Anglija je kupovala nabrežinski kamen, a le ono vrsto, ki jo nazivamo »granitastega«. Ostale vrste imajo preveč živahno površino za megleno ozračje angleških mest. Iz nabrežinskega kamna so postavili Angleži spomenik padlim vojakom v Dardanelah in ob Sueškem prekopu. Vladna palača v Transvalu v Južni Afriki je tudi iz nabrežinskega kamna, kakor tudi mnogotere palače v Kaluti (Indija).

Nemčija ga je kupila tudi zelo velike množine. Iz nabrežinskega kamna je letališče Tempelhof pri Berlinu. Za to gradnjo so dobavili 6000 kub. metrov surovega kamna.

Veliki odjemalci so bile tudi mnoge države Severne in Južne Amerike. V New Yorku je na 5. aveniji postavljen vodnjak, ki je bil izdelan v Nabrežini.

S tem bežnim pregledom smo želeli prikazati, da krasi mnogotera evropska in izven-evropska mesta kamen, ki so ga iz objema slovenske zemlje izločili nabrežinski kamnoseki.

Mp

Dopisi iz Goriške

NOVI TRAVNIŠKI ŽUPNIK

Preteklo nedeljo je iz svoje dosedanje fare Sv. Peter ob Soči dospel v Gorico novi župnik č. g. Angel Persig. Na cerkvenih vratih sta ga v slovenskem in italijanskem jeziku pozdravili dve deklici ter mu izročili lep šopek rož. Pred glavnim oltarjem ga je slovesno ustoličil nadškofijski kander dr. Rudolf Klinec. Prebral je bilo, s katero ga je papež imenoval za župnika pri Sv. Ignaciju.

Nato je goriški prošt dr. Soranzo prečital lepo pismo nadškofa msgr. Ambrosija, ki se ni mogel osebno udeležiti slovesnosti.

Dr. Soranzo je imel na novega župnika lep in pristrčen nagovor. Orisal je značaj in pomen dosedanjega dela mladega župnika. Pozval je ob koncu vse vernike, naj župnika ljubijo in spoštujejo ter mu pomagajo pri njegovem težkem delu.

Novi župnik je pristopil nato k oltarju in je po evangeliju prvič pridigal svojim vernikom. Takoj smo spoznali v njem dobrega pridigarja. Govoril pa je le v lepi — italijansčini. Pri maši je pel pevski zbor iz Sv. Petra ob Soči.

UPOKOJEN

Nadzornika za osnovne šole na Goriškem profesorja Spazzapana je ministrstvo upokojilo s prvim oktobrom. Bil je dolgo let v tej službi, znan pa je tudi po svojem službovanju v Tolminu in v Škodnikovem zavodu za učiteljske inštitute. Kot šolski nadzornik je upravljal tudi slovenske osnovne šole.

Med raznimi osebami, ki prihajajo v poštev za njegovo izpraznjeno mesto, je tudi profesor dr. Leban, didaktični ravnatelj za slovenske šole.

ŠTEVERJAN

Priznati moramo, da deželno kmetijsko nadzorništvo oziroma njegov vodja dr. Marsano res podpira težnje kmetovalcev. Deli med nas izbrana semena, razne podpore in nagrade, daje nam dobre strokovne nasvete, prireja potrebne strokovne tečaje. A kaj nam vse to pomaga, ko pa ne moremo pošteno vnovčiti svojih pridelkov. Zadnjič smo omenili ogromno škodo, ki smo jo utrpeli zaradi sramotne cene letošnjih češenj. Bila je tako »pod psom«, da smo morali pustiti nad 300 q češenj na drevesih, kjer so segnile. Prav tako je bila zelo nizka cena breskev. Tudi stroški fižol je bil v zadnjih dneh tako poceni, da ga sploh nismo mogli prodati. Cene za hruške, jabolka, slive in grozdje so istotako sramotne. Zato danes zopet naprošamo kmetijskega nadzornika, naj še pravočasno razloži vladi naše bedno gospodarsko stanje, ki bi ga, kolikor se tiče sadnih odpadkov, bilo mogoče vsaj delno uspešno izboljšati, ako nam vlada dovoli prosto žganjekuho. Izredne prilike zahtevajo pač tudi izredne ukrepe. Saj naša republika ni tako bogata, da sme pustiti leto za letom propadati stotine in stotine stotov sadnih odpadkov, ki bi se le s prosto žganjekuho lahko primerno vnovčili.

VODOVOD. Največja gospodarska potreba naših Brd pa je zdrava pitna voda. Čujemo, da se je naš župan zopet z vso vnemo lotil tega vprašanja in da pridno trka na razna vrata tu in onkraj državne meje. Zvedeli smo, da je uprava briškega vodovoda onkraj

meje rada pripravljena odstopiti svojo odlično pitno vodo tudi vsem briškim vsem v Italiji. Zato sodimo, da je treba le malo dobre volje pri naših oblastvih, pa bi naša občina in druge briške vasi prišle do vode, in sicer brez velikih stroškov. Pričakujemo, da bodo oblastva dobro voljo tudi dejansko pokazala in da bomo Briči že v najkrajšem času pili odlično vodo.

JAMLJE

Zvedeli smo, da bodo letos tudi v Jamljah otvorili mešani večerni tečaj. Prav veseli smo te novice, saj vsa naša mladina teži po izobraževanju, čeprav je že zapustila ljudsko šolo.

Naj ob tej priliki pozovemo vsa oblastva, zlasti šolska, naj nam čimprej zgrade ljudsko šolo, za katero se potegujemo že leta in leta. Dobra ljudska šola je od vseh vzgojiteljev priznan temelj vsake zdrave izobrazbe. Zato Jamlje ob vsaki priliki poudarjamo nujno potrebo po zgradnji šolskega poslopja. Upamo, da bodo oblastva zares podprla doberdopski občinski svet v njegovem neumornem prizadevanju, da čimprej uredni željo vseh Jameljcev.

ŠTMAVER

Čujemo, da je krinski odbor za obrambo proti toči sklenil postaviti tudi v naši vasi eno obrambno postajo. Škoda, da ni tega storil že letos poleti, ko bi nas morda obvaroval pred hudo škodo, ki nam jo je povzročila toča.

Že večkrat smo v Novem listu pozivali svoje županstvo, da bi boljše poskrbelo za primerno vzdrževanje ceste, zlasti na nevarnem

ovinku v bližini šole, pa tudi drugod. Saj se je pred kratkim neki naš domačin komaj izognil nevarnemu trčenju s tovornikom. Prepričani smo, da bo goriški župan dr. Bernardis končno ustregel našim potrebam in željam.

VALERIŠČE

Hvaležni smo šolskemu skrbništvu, da se je spomnilo našega naselja in odredilo, naj se tudi letos pri nas otvori mešani večerni tečaj. Tako bo vsaj deloma zadoščeno potrebi naše mladine po nadaljnji izobrazbi.

JAZBINE

Jazbinci smo preteklo nedeljo doživeli lep in vesel dan. Naša večletna želja se nam je končno izpolnila. Dekan msgr. Novak je blagoslovil našo majhno, v svoji preprostosti vendar lepo cerkvico. Prirasla nam je k srcu tudi zaradi tega, ker nam je njena gradnja vsaj nekoliko pomagala pri naši gospodarski krizi.

V novem božjem hramu pa bomo našli vedno resnične tolažbe, tudi v najtežjih trenutkih svojega življenja. Zato smo vsi vaščani iz srca hvaležni našemu župniku Martinčiču, ki se je veliko prizadel, da so sezidali cerkev. Razume se, da so nas ob tej slovesnosti obiskali tudi razni zastopniki oblastev, med njimi goriški podprefekt. Še posebno smo se razveselili obiska števerjanskega župana in mestnega občinskega svetovaleca g. Bratuža.

Naj se ob tej priliki zahvalimo vsem, ki so pripomogli, da smo prišli do svojega božjega hrama. Prav tako se zahvaljujemo županu za vso pomoč in tudi za njegove lepe besede. Močno nas je razveselilo tudi lepo petje cerkvenih pesmi domačega mešanega zbora, ko so razni zastopniki in povabljeni podpisovalci dva pergamenta, ki bosta vzidana v temelj cerkve.

Zadnja pot Antona Grbca

Kot smo že poročali, se je 16. t. m. smrtno ponesrečil č. g. Anton Grbec, župnik v Gabrijah. Nesreča ga je doletela, ko se je vračal z vlakom iz Gorice. Pred železniško postajo v Rubijah je padel s stopnic vagona in se močno poškodoval. Kmalu potem je v goriški bolnici izdihnil.

Pretekli četrtek je bil v cerkvi v Gabrijah žalni obred. Poleg številnih vernikov so bili prisotni sovodenjski župan in občinski svetovalec, nabrežinski župan in predstavniki političnih ter kulturnih organizacij iz Nabrežine. Mašo zadušnico jebral dekan msgr. Novak, ki je imel tudi priložnostni govor. Med obredom je pevski zbor pel žalostinke.

Na cestnem križišču se je od pokojnika poslovil g. Pipan iz Gabrije. Nato sta mrtvaški avto in skupina drugih vozil krenila proti Nabrežini. Tu je namreč pokojnik bil enajst let dekan in župnik.

Popoldne se je iz cerkve razvil veličasten sprevod na nabrežinsko pokopališče. Na zadnji poti so pokojnika spremljali šolski otroci, dekleta v belih oblačilih in narodnih nošah ter dolga vrsta duhovnikov in vernikov.

Ob odprtem grobu je spregovoril nabrežinski župan J. Terčon, ki se je pokojnika spomnil kot župnika in dekana ter omenil njegov mirni, blagi značaj, njegovo trdno narodno zavest, zaradi katere je bil od fašistov tudi preganjan. Za Terčonom je povzel besedo g. Černic, ki se je v imenu gabrske

fare na lep in ganljiv način poslovil od pokojnega dušnega pastirja. Ob zvoku tubnih žalostink so padale zadnje grude na duhovni kovo krsto in pogrebci so se s tiho žalostjo začeli razhajati.

Dobremu in plemenitemu župniku, ki je za zmago pravice in resnice marsikaj pretrpel, naj Bog dodeli večni mir. Preostalim pa izrekamo globoko sožalje.

Pokojni Anton Grbec je bil sin kraške zemlje. Rodil se je pred 70 leti v Štanjelu na Krasu. Prvo službo je nastopil v Mirniku v Brdih. Tu je doživel prvo svetovno vojno. Italijani so ga zajeli in odvedli v konfinacijo. Po prvi svetovni vojni je prišel v Devin, potem v Nabrežino. Fašistovski oblastniki so ga zaradi njegove neuklonljive narodne zavesti in močnatosti stalno zasliševali in preganjali. Naposled so ga nasilno premestili v malo župnijo Srednje nad Kanalom. Tu ga je zadel nov udarec. Nemška soldateska je pridrvela v vas in do tal požgala vse hiše. Zgorelo je tudi župnišče in vsa imovina. Nemški vojaki so na župnika namerili puške in malo je manjkalo, da ga niso svinčenke pokosile.

Po drugi svetovni vojni se je zatekel v Gabrije, kjer je vendar prišel do mirnejšega življenja. Tu je na tragičen način končal svoje dni.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

ŠEMPETER SLOVENOV

»Rozinca« oziroma praznik Vnebovzete, je bil nekoč višek verskega življenja v naših dolinah, ko so naši predniki romali s šopki rož k Materi božji v Dolenjem Brnasu ali na Staro goro. Letos so v Brnasu na »Rozinco« obhajali tudi petletnico kronanja tamkajšnje »Tolažnice žalostnih«. Slavja se je udeležil tudi videmski pomožni škof dr. Cicuttini, ki je maševal in birmal. Žal, da je bila udeležba romarjev razmeroma skromna. Tudi pri nas skušajo namreč spremeniti lepi Marijin praznik v »Ferragosto«, oziroma poganski praznik, ki nima nič skupnega z »žegnanimi« rožami, Marijo in lepimi procesijami. Tako so za »Rozinco« oziroma »Ferragosto« priredili kar dva velika dvodnevna festivala: »Notte Veneziana« na produ Nadiže pri Podbonescu in »Festival notturno« na produ rek Kosce in Erbeca v Podutanski dolini. Na rekah je bil ples, razkošna razsvetljava, umetni ognji itd. Festivala sta lepo uspela. Iz Furlanije sta privabila nepretrgano vrsto motornih vozil in množice naših radovednih gorjanov. Izkazalo se je, da take poganske prireditve polnijo žepe nekaterih že bogatih gostilničarjev, izpraznijo pa žepe naših hribovcev, saj nimajo drugih prilik, da bi se odkrižali tistih nekaj liric, ki so si jih tako krvavo zaslužili. Takih prireditev nihče ne ovira, ker niso nevarne za »patrio«, kakor bi to bile zares kulturne prireditve. Ponočne orgije na reških prodih in v njih goščavah bodo pač povzdignile našo zaostalo mladino!

Zvedeli smo, da je naš pomožni škof 10. avgusta maševal in birmal tudi v Gorenjem Brnasu in na »Rozinco« ob šestih popoldne v Srednjem v Podutanski dolini.

VESELA VEST

Presenetila nas je vest, da so med tednom pred Vnebovzetjem nenadoma premestili da-

leč v Furlanijo laškega župnika iz Brišč pri Podbonescu in da so tja namestili domačina g. Cernoja, bivšega župnika v Rualisu pri Čedadu. Novi župnik je nastopil službo prav na »senjan« in ljudstvo ga je slovesno sprejelo. Želimo mu mnogo duhovnih uspehov.

Pismo iz Trbiža

Iz Trbiža smo prejeli pismo, iz katerega smo zaradi pomanjkanja prostora povzeli le glavne misli. Dopisnik nam bo prav gotovo oprostil, če nismo mogli pisma objaviti v celoti.

Že zaporedoma čitamo v Novem listu ime Kanalske doline. Primerjati jo hočete drugim slovenskim krajem, ki so ostali pod Italijo. In vendar je položaj Kanalske doline svojevrsten, kakor so svojevrstni njeni domačini.

Najprej vas hočem opozoriti na neko važno dejstvo: pred prvo svetovno vojno ni bilo v Kanalski dolini nobenega Italijana, ki bi imel kako posestvo ali kaj sličnega. Tu živeli prebivalstvo je imelo še pod staro Avstrijo dvojezične šole; prva tri leta je bil pouk samo v slovenščini in šele nato v nemščini.

Ko je Italija zasedla te kraje, ni priznala nobenih pravic niti nemški, še manj pa slovenski manjšini. V vseh 25 letih fašizma niso sprejeli nobenega domačina v državno službo, temveč so na vse mogoče načine skušali gospodarsko uničiti vsakega posestnika, da je bil nato prisiljen prodati posestvo in se zateči v Avstrijo. Zavoljo tega ni nič čudnega, da je leta 1939 95 odstotkov ljudi optiralo za nemški raj! Čitatelji naj se nikar ne čudijo nad tem početjem, ker so tedaj vsi ljudje mislili le na Avstrijo in nihče ni mogel slutiti, kaj se prede za kulisami. Bil je le nekaj modrih, a nihče jim ni zaupal.

Pri vsej stvari so spet Lahi na dobičku. Večina premoženj je prišla v roke Ustanovi za tri Benečije, mnogi so posestva prodali

zasebnikom. Italijani so se poleg tega lepo zaščitili s posebnim zakonom, po katerem je optantom prepovedano kupiti si kaj nepremičnine.

Najsramotnejše je danes dejstvo, da vsi invalidi ne dobe nikake podpore. Lah se izgovarjajo, da mora to plačati Avstrija, slednja pa pravi, naj to stori Nemčija. Ob prihodu angleških in ameriških čet smo doživeli novo razočaranje. Tudi ti nam niso priznali nobene pravice. Če si rekel, da si Avstrijec, si bil »naci«, če si se izjavil za Slovenca, si bil titovec in komunist. Lepo so ti gospodje držali svoje obljube, ki so jih dajali po radiu London, ko jim je slaba predla. Kako ravnaajo z nami v cerkvenih zadevah, je tudi zanimivo. Mi bi se sicer radi nikomur ne zamerili, vendar resnica je le ena: pri nas pomagajo kristjani iztrebljati narodne manjšine. Nemci iz Trbiža nimajo svojih obredov, ker se cerkvena oblastva izgovarjajo, da noben Nemec ne prihaja v cerkev. A kako naj ljudje pridejo, če zanje ničesar ne napravijo? Ali naj ovce same iščejo pastirja? Isto velja tudi za okolico, in sicer: Rabelj, Bela peč, Žabnice, Ukve, Ovčja vasa, Naborjet, Lužnica in Lipalja ves. V mnogih vaseh so začeli učiti verouk v italijanščini, v materinščini se verouk poučuje le v nekaterih vaseh. Vse kaže, da nekateri žele manjšino ne le gospodarsko zatreti, ampak tudi duhovno.

V Trbižu imamo poslopje — palazzo delle associazioni —, ki so ga sezidali z namenom, da bi se v njem širil duh bratstva in medsebojno spoznavanje. Danes je tu kino, a dolej niso v njem vrteli enega filma, ki bi bil naklonjen eni ali drugi manjšini.

Prebivalci Kanalske doline so že marsikaj hudega prestali. Naš značaj nam ne dopušča, da bi svojo grudo zapustili. Podali se bomo raje v brezupni boj, vztrajali in kljubovali na domačih tleh, kajti kar je naše, je naše in bo naše ostalo, dokler bo stal svet. Začasne spremembe se vrste kot letni časi, a zgodovina je le ena.

S P.

BELI GRAD ZAKLETI GRAD

Papež je pravkar odmaševal, ko mu naznanijo njen obisk. Brž se dva zdravnika preoblečeta v komornika in peljeta nesrečnico v sobano. Pred papežem se zgrudi na tla in vpije: »Vsi me hočejo zastrupiti. Aretirajte moje spremstvo!« Čez nekaj minut se zopet pomiri in govori prav pametno o mehiških zadevah. Papež jo povabi k zajtrku. Vsa sestra dana že seže po skodelici čokolade, kar jo spusti iz rok: »Ne, ne, je zastrupljena, raje umrjem,« vpije. Pa se spet pomiri in prinese ji drugo skodelico. Zdaj zahteva: »Mačko, mačko!« Po dolgem času ji služe vsi začudeni res prinese mačko. Ona ji da piti iz skodelice in ko vidi, da se ne zgrudi zastrupljena, tudi ona mirno posreblje ostanek čokolade.

Vendar šele potem je začel križ z njo. Na noben način ni hotela iz Vatikana. Ostala je na kosilu. Vzela si je jedi, a segala le po sosednih krožnikih, ker se je bala, da je njen zastrupljen. Proti večeru se je vendar toliko pomirila, da so jo spremili v Grand Hotel.

Toda proti enajsti je nenadoma skrivaj ušla in hitela v Vatikan. Razbijala je po vratih, dokler je niso spustili noter. Ves dvor je bil v zadregi. Cesarica je pa zahtevala, da jo morajo prenočiti v Vatikanu. Ni preostalo drugega, kot da je papež ukazal, naj eno izmed dvoran vatikanske biblioteke spremene v spalnico. Zjutraj so imeli z njo spet križe. Hotela je piti samo iz papeževe skodele.

Nato je začela pisati oporoko in poslovenilno pismo možu. Na spreten način je uspelo kardinalu Antonelliju, da je zblaznelo cesarico pregovoril, naj obišče sosedni ženski samostan sv. Vincenca. Prednica ji je razkazovala poslopje in tako so prišli tudi v kuhinjo. Tu je Karlota zagledala meso v vrelem kotlu. Niso ji mogli ubraniti, ko je z golim roko segla v juho in si tlačila na pol surovo meso v usta. Vsa se je oparila. Morali so jo vtakniti v prisilni jopič in jo v zaprti kočiji odpeljati na stanovanje.

Tu so čakali, dokler ne prispeta iz Mira-

mara grof Bombelles in njen brat grof Flandrski. Revica ni več spala ne jedla. Prve dni oktobra se je bratu posrečilo, da jo je odpeljal v Miramar.

Grad je sprejel svojo prvo žrtev. Tu jo je vzel v oskrbo zvesti zdravnik dr. Jelinek, ki je že pred dvema letoma prerokoval, da ji bo krona prinesla nesrečo. Domača okolica je zblaznelo cesarico sprva malo pomirila. Prav za njen god 4. novembra jo je pa spet napadlo. Njen um se je za večno potopil v noč.

Zaprl so jo v mali gradič, kjer sta z Maksimilijanom uživala prvo zakonsko srečo. Leta 1867 so jo prepeljali v Belgijo na grad Tervueren. Šele sedaj je cesar v Mehiki zvedel, kaj je z ženo. Kupo pelina je moral popiti do dna. Pa tudi Karlota. Neke noči je grad popolnoma zgorel. Komaj so jo rešili iz plamenov. Dolgo let je še v popolni zmedenosti živela na gradu Bonchot. Šele 19. januarja 1927 so časopisi naznanili, da je umrlo »Ni, veličanstvo cesarica Karlota Mehška«. Po umoru svojega moža je živela še 60 let in trpela, da opere grehe in kri z rok Habsburžanov.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Madžarske založbe bodo letos izdale prevode več pripovednih in pesniških del jugoslovanskih starih in sodobnih pisateljev. V zbirki »Moistrovine svetovnih pisateljev« izidejo v kratkem dve knjigi našega pisatelja Ivana Cankarja ter zbirka izbranih pesmi hrvatskega pesnika Ivana Gorana Kovačiča. Prihodnje leto bodo izdali izbor iz jugoslovanske proze. Knjiga bo obsegala dela pisateljev starejšega pokolenja.

Slovenski knjižni zavod namerava s prihodnjim letom izdati novo zbirko slovenskih del z naslovom Naše brazde. V njo bodo vključena dela številnih slovenskih pisateljev in pesnikov, ki so v bližnji preteklosti zaorali v našo umetnost bolj ali manj rodovitne brazde. V prvih zvezkih te zbirke izidejo Bogomirja Magajne Gornje mesto, Vladimirja Levstika Zapiski Tine Gramontove in Gadje gnezdo ter Izbrane povesti Ivana Preglja.

Na mednarodnem zborovanju umetnostnih zgodovinarjev, ki bo v Benetkah od 12. do 18. septembra, bodo sodelovali tudi jugoslovanski znanstveniki, med njimi akademik dr. France Stele iz Ljubljane. Na zborovanju bodo jugoslovanski umetnostni zgodovinarji poročali o pomembnih kulturnih in zgodovinskih spomenikih in drugih umetninah v Jugoslaviji.

Mojster slovenske grafike France Mihelič je v začetku avgusta razstavil nekatera svoja dela v Mariboru. V glavnem so to bila dela, s katerimi je umetnik pred nedavnim nastopil v Parizu. Bilo je 36 grafičnih listov: lesorezov, jedkanic in litografij. V njih nam Mihelič razkriva slikovito štajersko pokrajino, njene ljudi in običaje, vojne privide, boj med življenjem in smrtjo ter svoj notranji svet. Miheličeva nadstvarnost je daleč od bolesterne blebetavosti mednarodnega surrealizma, temveč je izrazito slovenska, zrasla iz zdravih domačih korenin.

V okviru Mariborskega tedna je trikrat nastopil Balet mariborske Opere. Prireditve so bile na prostem. Spored prvega baletnega večera je bil izbran zelo okusno. Predvajali so Halevyjevo Malo pravljico, tretje dejanje iz Asafjevega celovečernega orientalskega baleta Bahčisarajnska fontana, dva Dvorakova Slovenska plesa, tri operne plesne in kot zaključek pestro Asićevo Kolo. Vse plesne so izvajalci lepo in tehnično izdelano odplesali. Vodstvo večera je bilo v rokah koreografinje Jitke Ivelje, glasbeno spremljavo je pa oskrbel prof. Tone Breznik.

V Sovjetski zvezi je izšel prevod nekaterih pesmi Srečka Kosovega in Otona Zupančiča. Prevedel jih je Aleksej Surkov. Od Kosovelovih so prevedene: Kdo je hodil?, Pesem, Glad, Predkosilni sonet, Starca za vasjo, Kakor naraščanje in V spominsko knjigo; od Zupančičevih pa Glad, Kovač in Zebliarska.

Mednarodno razstavo grafike v Moderni galeriji v Ljubljani bodo prihodnje leto prenesli v Cincinnati v Združene države. Poleg tega se je predstavnik Umetniškega muzeja iz Cincinnatija dogovoril z vodstvom ljubljanske galerije za izmenjavo grafičnih del med Jugoslavijo in Združenimi državami.

V mednarodni razstavi dvorani Carnegijeve ustanove v New Yorku je junija razstavljala skupina jugoslovanskih umetnikov, med njimi tudi večkratno mednarodno nagrajeni slovenski grafik France Mihelič.

V Metropolitanski operi v New Yorku je ponovno nastopil znani balet Russe de Monte Carlo. Predstava je obiskala nad 17 tisoč ljudi. Kritiki in časniki so se pohvalno izrekli zlasti o nastopu prve balerine, naše rojakinje Mije Slavenske, ki je nastopala kot gost v Labodjem jezeru.

Ob koncu letošnjega leta izide v Zagrebu zelo pomembna knjiga, in sicer Antologija svetovne lirike, ki bo obsegala lirčne pesmi vseh dežel in narodov sveta, od starih egipčanskih, hebrejskih, kitajskih in arabskih do najnovejših sodobnih lirike. Poleg lirike velikih narodov bo zastopana tudi pesem malih narodov. Izbor sta uredila hrvatski pesnik Gustav Krklec in književni zgodovinar Slavko Ježić.

V Beogradu so podpisali pogodbo, po kateri bo Jugoslavija dobavila Bolgariji 10 filmov, Bolgarija Jugoslaviji pa štiri filme. Bolgari so med prvimi zaprosili za dobavo umetniških filmov Sumljiva oseba, Nezvestoba in Onadva.

Madžarsko državno podjetje za odkup filmov bo v kratkem odkupilo jugoslovanska umetniška filma Vesno in Nezvestoba.

Beograjsko dramsko gledališče bo po uspehi turneji po Jugoslaviji gostovalo tudi v Trstu. Gostovanje je napovedano za prve dni oktobra. Beograjski igralci bodo pri nas uprizorili Krleževe Legende, Nušičevo Sumljivo osebo in Sremčevega Popa Circa in popa Spiro.

Po velikem uspehu v Sovjetski zvezi je beograjska folklorna skupina Kolo odpotovala na Kitajsko, kjer bo v raznih kulturnih središčih nastopala z narodnimi plesi in pesmijo mesec dni. V Sovjetski zvezi je skupina doživela navdušen sprejem.

Italijanski časopis Tempo je naprosil dvajset italijanskih filmskih kritikov, naj izberejo do sedanjosti najboljše filme, ne glede na to, kdaj in kje so bili izdelani. Prvo mesto sta dosegla Chaplinov film Lov za zlatom in Eisensteinov Križarka Potjomkin, ki sta dobila enako število glasov, namreč 14. Renoirjev film Velika iluzija je dobil 12 glasov. Italijanski novorealistični film Rim - odprto mesto je med vsemi italijanskimi filmi na prvem mestu z 10 glasovi. Med vsemi filmi, ki so ocenjeni kot najboljši, je samo en barvni, in sicer film Henrik V z Laurencem Olivierom.

V Viareggiu so tudi letos razdelili knjižne nagrade. Za najboljši roman, in sicer »Metello«, je prejel Vasco Pratolini dva milijona lir. V znanstveni skupini sta bila nagrajena Evgen Garin za »Cronache di filosofia italiana« in Ravagnani za esejistično delo »Uomini vjisti«. Med pesniki je pa bil odlikovan Karel Betocchi za zbirko »Poesie«.

Pred kratkim je v Ljubljani umrl književnik in publicist Ivan Albreht. Rodil se je v Hotedršici. Med prvo svetovno vojno je bival na Koroškem, kjer je doživel tudi znani plebiscit. Med drugo svetovno vojno so ga fašisti obsodili na smrt, a mu pozneje spremenili kazen v dolgoletno ječo. Pisati je začel že pred prvo svetovno vojno. Izdal je pesniške zbirke Slutnje, Priluskovanje, Paberke iz Roža, satiro Andrej Trnovec, zbirko novel Malenkost ter povesti Ranjena gruda ter Zarečani.

VZGOJNI KOTIČEK

Igra - vzgojno sredstvo

Igra je eno najvažnejših sredstev za otrokov telesni in duševni razvoj. Ze v prvih mesecih življenja moremo pri otroku opaziti neutrudno gibanje rok in nog ter vsega telesa. Brž ko je otrok shodil, že začne tekati, loviti mačko ali kuro in njegovo vedenje je združeno z veselimi kričanjem in vriskanjem. Otrok, ki noče tekati, kričati, se gibati, ni zdrav.

Najbolje pa se otrok razgiblje, ko se igra. Saj ni igra nič drugega kakor smotrno urejeno gibanje, s katerim hoče otrok nekaj doseči. Ob igri se otroku ne udrli le telo, temveč tudi njegov vid, sluh itd.

Ker zahteva igra veliko pozornost duha, je odlično sredstvo za otrokovo duševno rast. Pri igri je treba misliti, presojati in tudi sklepati. To so temeljni človeškega duševnega življenja in prav v tem se otrok s pomočjo igre krepi in spopolnjuje. Razbohoti se mu njegova domišljija in postane iznajdljiv.

Ce žele starši, da bo otrok pravno dober, naj skrbijo, da se od rane mladosti rad igra. Igra namreč tako zaposli otrokovega duha in izžepa njegove telesne sile, da nima niti časa niti volje za kakšno neumnost. Ce otrok ne žerpa svojih sil v igri, bo skušal to narediti drugje. Postal bo postopač, razgrajal in se bo sčasoma vdajal neurejenemu življenju.

S pomočjo igre se v otroku utrjujejo tudi družbene kreposti, kajti prav tu ima mladi človek največ priložnosti, da postane dober, plemenit, pravičen in tovariški z bližnjim.

Jugoslovanska enciklopedija

Pred kratkim je v Zagrebu izšla prva knjiga Jugoslovanske enciklopedije. Zvezek ima 800 strani in vsebuje gradivo A in B do Boskovec. V njem so vsi podatki o najrazličnejših pojmi s kulturnega, gospodarskega, političnega, vojaškega, socialnega in z drugih področij, skratka vsi podatki o življenju jugoslovanskih narodov v preteklosti in sedanjosti. Tudi zunanja oprema knjige je izredno okusna. Opremljena je s številnimi risbami, slikami, zemljepisnimi kartami, prilogi v bakrotisku in z barvnimi posnetki umetniških del. Celotno delo bo izšlo v osmih debelih zvezkih. Osrednji uredniški odbor je v Zagrebu. Načeluje mu književnik Miroslav Krleža. V Ljubljani je slovenski pododbor, ki ga vodi akademik univerzitetni profesor dr. Anton Melik.

Srbohrvatsko-slovenski slovar

Državna založba Slovenije je izdala Srbohrvatsko-slovenski slovar. Sestavil ga je prof. Janko Jurančič. Sestavljalec poudarja v uvodu, da je slovar namenjen medsebojnemu jezikovnemu spoznavanju, kajti slovenski in hrvatski jezik se kljub sorodnosti znatno razlikujeta in ima vsak zase svoje svojstveno bogastvo.

Slovar je izdan v lepo pregledni in okusno tiskani obliki. Strani v dveh stolpcih imajo srbohrvatske besede ležeče, a frazeologijo v navadnem tisku. Na začetek knjige je prof. Jurančič napisal precej obširen uvod. Vanj je vključil tudi kratko zgodovino srbsko-hrvatskega jezika, omenil nato razprostranjenost njegovih narečij in dodal na koncu najbistvenejše značilnosti štokavščine. Srbohrvaščina je sicer enoten jezik, a še vedno brez enotnega splošno priznanega imena ter ima dva pravopisa: Boraničev in najnovejši Beličev iz leta 1950. Sestavljalec se je odločil za Boraničev pravopis, vendar pa pri različnih opozarja na ekavščino. Vse srbohrvatske besede so opremljene v slovarju z naglasi.

Index Translationum

Organizacija za vzgojo, znanost in kulturo pri Združenih narodih (UNESCO) je izdala Index Translationum, to je popoln seznam prevodov knjig v vseh deželah sveta po stanju iz leta 1952. Iz njega je razvidno, da so prevodi ruskih del po številu daleč pred vsemi drugimi. To pa zaradi tega, ker so ruska politična, znanstvena in pripovedna dela bila prevedena v mnoge jezike v sami Sovjetski zvezi. Od ostalih piscev so doživela največ prevodov dela avstrijskega pisatelja Stefana Zweiga. Prevedena so v 22 jezikov. Shakespeareova dela lahko bero ljudje v 22 jezikih, dela francoskega romanopisca Francoisa Mauriac pa v 19, Marka Twaina, Maksima Gorkgeja in Cronina pa v 18. Tudi Tolstojeva, Rousselova in Andersonova dela so prevedena v 18. jezikov. Hemingway, Köstler in Zola so prevedeni v 14 jezikov, Götthejeva dela v 12, dela očeta psihoanalize Sigmunda Freuda, André Gidea in Wellsa pa v 11 jezikov.

Seveda je tudi pri igri potrebno pametno vodstvo. Otroka pouči, kako mora obvladati slaba nagnjenja, kot so zavist, surovost, prepirljivost, površnost itd.

Skrbno naj vzgojitelji pazijo, da je igra plemenita, kajti le taka more roditi dobre uspehe. Veliko nevarnost predstavljajo tekmovalne igre, ob katerih se lahko razvijejo hude napake. Otroci naj sicer le tekmujejo, toda igra naj poteka strogo po pravilih. V drugem tekmovalcu naj vidijo prijatelje in naj se zavedajo, da je igra popolna le, če je poštena. S primerno besedo otroka pouči, da je veliko več vredno častno zgubiti, kakor pa nečastno zmagati.

Igra more torej postati eno najvažnejših sredstev za otrokov duševni razvoj in tudi eno največjih virov veselja v družini.

Za vse to so zlasti za mlajše otroke čisto potrebne igrače. Najbolje je sicer, če se mlad človek prost igra. Igrače pa naj bodo čim preprostejše, da lahko otroku dopuščajo možnost različnih iger. Predmeti naj bodo močni, enostavni, kajti mladi ljudje hočejo dognati, kakšna je igrača, kaj je notri, kako je sestavljena itd. Otrokom so najbolj všeč tiste igrače, ki jih sami sestavijo. V prvih letih ima otrok rad nekaj, kar ropota, šumi, zvonči. Mnogo ur se bo zabaval z lopatico, z vozičkom, s koščkom papirja, na katerega bo vrisala. V šolski dobi so že priporočljive tekmovalne igre.

Čim bolj pa otrok dorasča, tem bolj mora igro nadomestiti z resnim delom. V pozni šolski dobi naj bo igra le čas oddiha in razvedrila.

GOSPODARSTVO

Mehanizacija v kmetijstvu

Mehanizacija je nadomestilo človeške in živalske delovne sile s strojem: kar sta opravljala človek in betežna žival, to izvrši stroj. In stroj marsikatero delo bolje opravi, predvsem pa hitreje. Zato pa nadomešča mnogo žive delovne sile.

Stroje so najprej rabili za promet, obrt in industrijo; za kmetijstvo mnogo pozneje. Sicer je res, da so že v pradavnih časih bili zgradili nekatere vodne oziroma namakalne naprave, ki so služile kmetijstvu (Egipt, Mezopotamija, Kitajska, Japonska itd.), a za prava kmetijska opravila, za obdelovanje zemlje in spravljjanje pridelkov, so vsi stroji nastali komaj v zadnjem stoletju. Poseben zagon pa je mehanizacija kmetijstva dobila šele s pojavom traktorjev, katerih pred 50 leti še niso poznali. Iz starih, neokretnih Fordovih traktorjev, s katerimi so lahko delali samo v ravnini, so se razvili moderni gibljivi, za različne vrste primerne veliki in majhni traktorji. Slednje lahko z majhnimi spremembami usposobimo za celo vrsto kmečkih opravil, ki so prej zahtevala mnogo žive delovne sile.

Kaj pomeni mehanizacija v kmetijstvu, naj pove naslednji primer. Ob 6. uri zjutraj je žito še sulo na njivi. Tedaj so se pojavili kombinirani žetveni stroji, ki so žito poželi, povezali snope in natožili na tovornike. Sledili so traktorji — trosilci gnojja. Za temi so drugi traktorji orali in istočasno branali. Nato so se pojavile sejalnice, ki so skupno s semenom spravile v zemljo tudi mešanico umetnega gnojila. Končno je namakalni stroj posejano njivo namakal z umetnim dežjem 30 metrov na široko. Opoldne je bilo delo izvršeno, torej v 6 urah. In to se ni zgodilo nekje v daljni Ameriki, ampak pri Portogruaru.

Danes je kmečko delo najbolj mehanizirano v Združenih državah, v Evropi pa najbolj v Angliji, kjer pride na en traktor na 30 ha orne zemlje. V ZDA uporabljajo nad 4 in pol milijona traktorjev ali nad dve tretjini vseh traktorjev na svetu. Zaradi mehanizacije je v ZDA v kmetijstvu zaposlenih vedno manj ljudi. Pridelki se pa večajo. Pred 100 leti je ameriški kmetovalec pridelal dovolj hrane zase in za še 3 druge osebe; danes pa lahko redi še 18 drugih. Koliko hrane so ZDA razdelile po drugi svetovni vojni, in to po vsem svetu!

V ZDA niso mehanizirali le obdelovanje zemlje in spravljjanja pridelkov, ampak tudi živinorejo: krave molzejo skoraj izključno le s stroji. Tudi krmne mešanice pripravljajo s stroji. To je danes važno posebno v perutninarstvu, ki se je v ZDA razvilo do neverjetne popolnosti. Zaenkrat se je mehanizacija slabo obnesla le v sadjarstvu, ker ne poznamo še stroja, ki bi po strokovnih predpisih utrgal jabolko. Pač pa so že dosegli, da ne uporabljajo več lestev in se ne vsejijo več po drevesih. Do drevesa pridejo s traktorjem, ki na posebni mizi dvigne obirača in njegovo posodo v poljubno višino, tako da lahko obirajo brez posebnega truda.

Trdijo, da je danes v ZDA mehanizacija v kmetijstvu bolj popolna kot v industriji in

da se delovni dan v kmetijstvu vedno bolj krči.

MEHANIZACIJA KMETIJSTVA PRI NAS

Iz tega je razvidno, da se da kmetijstvo zelo mehanizirati, a so za to potrebni precejšnji kapitali, ker stroji mnogo stanejo. Treba je tudi mnogo znanja o mehaniki, da stroje umno uporabljamo. Poleg tega se mehanizacija more uveljaviti le na primerno velikih kmetijskih obratih.

Dani morajo torej biti določeni pogoji, ki jih naš slovenski kmet nima. Kaj bi delali, recimo, kombajni na našem Krasu, v goriški okolici ali v Beneški Sloveniji? Mnogi drugi stroji sploh ne pridejo v poštev za našega kmeta: kje bi jih rabil in s čim kupil?

Vendar pa mora tudi naš kmet težiti po večji mehanizaciji, če hoče kot kmet obstati. Delavca za kmečko delo prav težko dobiš. Dobiš pa majhne traktorje tudi za oranje vinogradov in malih kraških njiv, motorne škropilke, sejalke in kosilke ter mnogo drugih strojev, ki bi jih lahko s pridom uporabljali. Večji oziroma bogatejši kmetje jih že tako imajo, a potrebujejo jih tudi drugi, revnejši. Kdo naj jih kupi? Potrebno se je združiti, potrebno se je organizirati in v slogi bomo marsikaj izpeljali, kar se na prvi pogled zdi nemogoče. Stroj je poklican, da skrči delovni čas tudi kmetu, tako da ne bo vedno obsojen, truditi se od zore do mraka in še dolgo v noč.

Sportni pregled

NOGOMET

Sportno javnost je pretekli teden najbolj zanimala tekma med svetovnim prvakom Nemčijo in Rusijo. Zmagala je Rusija s precej tesnim izidom 3:2. Tekma je bila zelo zanimiva in slična srečanju Nemčija - Jugoslavija lani v Zenevi, ko so Jugoslovani stalno napadali, toda niso mogli doseči gola. Tudi to pot je bila Rusija stalno v napadu, a manjkali so ji dobri strelci na vrata. Kot takrat se je tudi tokrat najbolj odlikoval nemški vratar, ki je ubranil skoraj neverjetne žoge. Sijajna sta bila tudi Liebrich in Rahm. Gonilna sila ruskega moštva je bila odlična krilaska vrsta, v napadu pa sta se najbolj odlikovala Tatušin in Salnikov. Morda bo kdo trdil, da je rusko moštvo slabo, saj je po takem naporu komaj zmagalo tisto Nemčijo, ki je zadnje leto vedno izgubljala. Vendar se topot moti, zakaj Nemci so v tej tekmi pokazali tako igro, kot je niso več od lanskega leta v Svici, kjer so si osvojili svetovno prvenstvo.

Medtem ko v Italiji še kupčujejo z nogometnimi igralci in še bije Udinese boj za obstanek v prvi ligi, se je v Jugoslaviji začelo tekmovanje za državno prvenstvo. Hajduk, Vukasovo moštvo, je v prvi tekmi pokazal, da ni zastojni državni prvak, saj je odpravil Sarajevo s čistimi šestimi goli. Ostali izidi so: Železničar - Vojvodina 3:1, Partizan - Zagreb 2:1; Veleš - Radnički 2:2; Spartak - Proleter 4:1; Dinamo - BSK 1:0; Budućnost - Crvena Zvezda 1:3.

LAHKOATLETIKA

Madžarska - Italija (ženske)

Zopet je majhna državica, ki šteje komaj 9 milijonov prebivalcev, pokazala, da je v sportu prava velesila. Kot je pred kratkim premagala Anglijo, tako je sedaj odpravila v Italijo, ki šteje tudi okoli 50 milijonov prebivalcev, z izidom 56:48. Tekmova-

Spomenik žuželki

V Boonargi v Avstraliji (Queensland) je precejšnja stavba, ki nosi na pročelju napis »Boonarga Cactoblastis Memorial Hall«. To je edinstveni spomenik žuželki »cactoblastis«. Kako ga je zaslužila?

V začetku 19. stoletja so bili v Avstralijo prinesli iz Južne Amerike neko rastlinsko posebnost - kaktus, ki raste tudi v južni Italiji in ki rodi tako imenovane indijske smokve (fico d'India). Rastlina je našla v Avstraliji zelo ugodne življenjske pogoje in se je začela širiti. Ljudje so v začetku to radi videli, ker so bile smokve dobre in ker so s tem kaktusom lahko delali trdne žive ograje.

A kaktus se je širil dalje in začel ogražati pašnike, zaradi česar je avstralska vlada leta 1883 sklenila, naj ga začno trebiti. A nobeno sredstvo ni pomagalo: kaktus se je širil naprej. V prvih 20 letih tega stoletja se je dnevno razširil na 7000 akrov zemlje, tako da je »zeleni peklo« pokrival že 60 milijonov akrov in se še nadalje širil v 1500 km dolgi »fronti«.

Znanstveniki so vse poskušali, da bi uničili ali vsaj zaustavili napredovanje kaktusa, a ni nič pomagalo. Končno so iz Argentine dobili vest, da neka žuželka napada kaktus v botaničnem vrtu v La Plata. To žuželko so razmnožili in prepeljali v Avstralijo ter jo spustili na kaktus. Žuželka se je začela množiti z vso naglico, ličinke so se zajedle v nadzemeljske in podzemeljske dele kaktusa. V letih 1935 in 1936 je žuželka izvršila svojo nalogo. Tedaj so žuželki zgradili spomenik. Stotisoč in stotisoč ovc je dobilo 1. 1938 pašo na ozemlju, ki je bilo še nekaj let prej neprehodno.

nje je trajalo 2 dni. Po prvem dnevu je Madžarska vodila s 35:20. Madžarske atletinje so tedaj zmagale v 4 disciplinah, v teku na 100 m pa si je Neszmély delila z Leone 1. mesto. Nedelja je bila za Italijo ugodnejša. Zasedla je kar 3 prva mesta, in sicer v štafeti 4x100, na 200 m in v metu kopja. Na 80 m z zaprekami je zmagala Madžarka Gyarmati v času 11"2 in postavila nov madžarski rekord. Prav tako je zmagala v metu diska Madžarka Seredi.

Tekma je bila zelo zanimiva, saj so bili postavljeni kar trije italijanski državni rekordi, in sicer: 100 m je Leone pretekla v času 11"8, 200 m pa v 24"6, kopje je vrgla Turci 43,51 m.

Poleg ženskega dvoboja je bil tudi nastop mnogih odličnih atletov Madžarske, Češke, Jugoslavije, Poljske, Finske, Anglije in Nemčije. Levji delež so tudi tu odnesli Madžari, saj so zmagali kar v 10 disciplinah. Na 1500 m je Jugoslovian Moguš bil sicer peti, a je vendar postavil nov jugoslovanski rekord v tej disciplini s časom 3' 46" 2.

S A H

Na mednarodnem turnirju v Goeteborgu na Svedskem je po 4. kolu še vedno v vodstvu Fuderer, ki si z Panno in Ilvickim deli prvo, drugo in tretje mesto. Kdor se na tem turnirju uvrsti med prvimi devetimi, dobi velemojstrski naslov. Kot vse kaže, bo Jugoslavija v tem turnirju dobila še enega šahovskega velemojstra.

V torek zvečer je igral jugoslovanski državni prvak Karaklačić v kavarni Milano simultanko. Do sedaj se je v Trstu najbolje izkazal Gligorič, ki je igral z 22 igralci in zmagal na dvajsetih deskah na dveh pa je remiziral.

Novi 29-letni jugoslovanski prvak, ki je doma iz Beograda, pa je igral na 20 deskah ter je 3 igre remiziral, 2 izgubil in ostalih 15 dobil. Zmagala sta mnogoobetajoči tržaški šahist Cene Baša in pa italijanski šahovski mojster Daveglia. Ni čudno torej, da je Karaklačić izgubil te dve igri. Remizirali so: Pavlin, Hreščak in Lorenzetti.

V sredo zvečer bo mednarodni mojster zopet igral simultanko in to v društvu »Ivan Cankar« v ulici Montecchi.

O. B.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

št. 27

Tarzan, kralj džungle

Kakih pet milj proti severu je stala Tarzanova koliba, a Jane in Clayton nista slutila njeno bližino. Se više ob morju je živela družba kakih 18 ljudi, ki so se bili rešili v ostalih čolnih. Do sedaj se jim ni zgodilo nič žalega.

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Minila sta že dva meseca obupanega življenja, ko se je zbegani trojici zgodila velika nesreča. Jane je kakor vselej gledala, ali se bliža kaka ladja in ni slišala, kako je proti njej lomastila čudna postava. Kosmate šape so jo bliskovite odnesle v goščavo.

Ponoči je svečenica La prinesla Tarzanu hrane in vode. Luči ni imela, a skozi razpoko v steni je prodiralo prav toliko mesečine, da ni bila popolna tema. Ko je Tarzan spoznal dekle, ji je šel naproti.

»Ni se še zgodilo, da bi nam bila žrtev ušla z oltarja« je dejala. »Preiskali so vsak kotiček in petdeset se jih je že odpravilo na zasledovanje. Pojdi z menoj, da vidiva, kaj morem zate storiti«. Tarzan je molče krenil z njo.

Po tajnem hodniku sta prišla do zaklenjenih vrat. La jih je odklenila. Vstopila sta v neko čumnato. »Tukaj boš varen do jutri zvečera«, je dejala. Nato ga je pustila samega in zaklenila vrata za seboj.

Bila je velika tema. Tarzan je oprezno tipal okoli sebe. Nenadoma je obstal. Nekje skozi steno je pihal hladen tok zraka. Poskusil je izdreti nekaj kamnov. Pri enem mu je uspelo. Tedaj je pred seboj zagledal blede svetlobo.

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»Ta dama vam morda lahko odgovori na prvo vprašanje,« je rekel. »Ona in njen brat sta bila nekaj časa v službi dr. Fu-Mančuja. Pravzaprav, Mr. Weymouth, je bila Karamaneh, kakor označuje ime, sužnja.« Weymouth je pogledal lepo, zaskrbljeno obličje s komaj prikrito nezaupljivostjo.

»Vi, miss, niste videti, da bi bili iz Kitajske,« je dejal z neko vrsto nehotenega občudovanja.

»Nisem iz Kitajske,« je odgovorila Karamaneh. »Moj oče je bil pravi Bedawee. Toda moja zgodba nič ne pomeni.« (Včasih je bil njen glas ponosen, kar je poudaril še njen blagodneči naglas.) »Ko je vašega vrlega brata nadzornika Weymoutha in Fu-Mančuja požrla reka, je Fu-Manču držal v roki zastrupljeno iglo. Tisto smejanje je pomenilo, da je igla storila svoje delo. Vaš brat je zblaznel!«

Weymouth se je obrnil v drugo stran, da bi prikril svoja čustva.

»Kaj je bilo na igli?« je vprašal zamolklo.

»Bilo je nekaj, kar je proizvajal iz strupa nekega bitja, ki živi

v nekih kitajskih močvirjih,« je odgovorila. »Tisto povzroči blaznost, a ne vselej smrt.«

»To bi mu bilo le malo hasnilo,« je rekel Smith, »tudi če bi bil pri polni pameti. Ob času tega dogodka smo morali biti precej oddaljeni od brega, megla pa je bila neprodorna.«

»Toda kako si tolmačite, da niso nobenega telesa našli?«

»Ryman od rečne policije mi je pripovedoval, da tistih, ki so se na tistem mestu zgubili, niso mogli vselej najti — ali vsaj ne precej časa.«

V prostoru nad nami se je oglasil slaboten šum. Vest o žalostnem pripetljaju v megli na Temzi je vrgla ubogo Weymouthovo gospo na posteljo.

»Nismo ji povedali niti polovice resnice,« je rekel njen svak. »Ničesar ne ve o — zastrupljeni igli. Kake vrste nasprotnik je bil ta dr. Fu-Manču?« Nenadoma je bruhnil v togotno ogorčenje. »John mi ni nikdar mnogo pripovedoval, a v časopisje je zelo malo prišlo. Kaj je bil? Kdo je bil?« Na pol se je obrnil proti Smithu in na pol h Karamanehi.

»Dr. Fu-Manču,« je pojasnjeval Smith, »je bil poslednji izraz kitajske zvitosti: čudež, ki se primeri le enkrat v mnogih rodovih. Bil je nadčlovek z neverjetnim veleumom, ki bi bil mogel, ako bi hotel, prevreči vso vedo. V nekaterih delih Kitajske vlada prazna vera, da pod določenimi okolnostmi pride zli duh neverjetne starosti v telo novorojenca. Vsa prizadevanja v tej smeri mi niso pomogla najti rodovnik tega človeka. Tudi Karamaneh mi ne

RADIO TRST A

Nedelja, 28. avgusta ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Slovenski zbori; 20.30 Verdi: Trubadur, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 29. avgusta ob: 12.55 Pevski duet in harmonika; 19.15 Mamica pripoveduje; 21.00 Okno v svet; 22.00 Iz italijanske književnosti in umetnosti; 22.15 Brahms: Simfonija št. 3.

Torek, 30. avgusta ob: 13.30 Glasba po željah; 18.40 Koncert basista Jovana Antiča; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Slovenski motivi; 21.00 Radijski oder: Jurčič-Peterlin; Veronika Deseniška, drama v 5 dejanjih.

Sreda, 31. avgusta ob: 18.30 Z začarane police; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Vokalni tercet Metuljček; 21.00 Mnenja in dejstva; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti; 22.15 Beethoven: Simfonija št. 9.

Četrtek, 1. septembra ob: 12.55 Slovenski motivi; 18.00 Cajkovski: Koncert št. 1; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Poje kvintet Lisinski iz Zagreba; 21.00 Dramatizirana zgodba: Petkovšek: Skof Anton Martin Slomšek; 22.30 Haydn: Kvartet v D-Duru.

Petek, 2. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.30 Z začarane police; 18.40 Koncert tenorista Dušana Pertota; 19.15 Poletni športi; 21.00 Tržaški kulturni razgledi; 21.30 Vokalni kvintet; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti.

Sobota, 3. septembra ob: 13.30 Ritmični orkester Franca Russa; 15.30 Pogovor z ženo; 16.15 Kavarniški koncert; 16.35 Domači odmevi; 19.15 Radijska univerza; 21.20 Cajkovski: Hrestač.

TEDENSKI KOLEDARČEK

28. avgusta, **nedelja**: 13. pob., Avguštin, Milivoj
29. avgusta, **ponedeljek**: Sabina, Zelided
30. avgusta, **torek**: Roza, Bronislava
31. avgusta, **sreda**: Rajmund, Milodrag
1. septembra, **četrtek**: Egidij, Mijdin
2. septembra, **petek**: Stefan, Milijeva
3. septembra, **sobota**: Eufemija, Lepa

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 24. avgusta si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	622—624	lir
avstrijski šiling	23,50—23,75	lir
100 dinarjev	85—88	lir
100 francoskih frankov	166—168	lir
funt šterling	1640—1680	lir
nemško marko	146,50—148,50	lir
pesos	16—17	lir
švicarski frank	145—146	lir
zlato	710—712	lir
napoleon	4075—4125	lir

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 146: Pošiljam vam nekaj popkov svojih vrtnic. Preden se popki razvetejo, postanejo rjavi in odpadejo. Kakšna bolezen je to in kako naj vrtnice ozdravim?

Odgovor: Poslano popje je napadeno po sivi plesni, ki se ji znanstveno pravi »Betritis cinerea«. Bolezen je zelo razširjena in med drugim napada tudi grozdje. Pri vrtnicah navadno napade mlado popje, ki porjavi pred razcvetjem in kmalu odpade. Včasih se bolezen razširi tudi na stebelce pod popjem, kjer nastane mala poglobljena, podolgovata ranica sivo-rjave barve. Bolezen se pojavlja od pomladi do jeseni, posebno v vlažnem obdobju poletja. Borba proti bolezni je dvojna: mehanična in kemična. Prva obstoji v tem, da odstranimo (odrežemo) vse napadene dele, tako popje kot stebelce, in jih vržemo v ogenj. Kemično se proti bolezni borimo s škropljenjem. Skropiti moramo tako kot proti peronospori, le da rabimo raztopino »asporja«. Svetujemo slednjega, ki je enostavnejše sredstvo, ki ga raztopimo le v vodi in nato škropimo.

Vprašanje št. 147: Ali je res, da se ne splača umetno gnojiti kraško zemljo? Moj oče pravi, da umetnih gnojil ne rabi več, ker je imel pred leti slabe izkušnje z njimi.

Odgovor: Velika večina kmetovalcev iz vaše okolice ni mnenja vašega očeta, ker uporabljajo iz leta v leto večje količine umetnih gnojil. Res je, da je hlevski gnoj za kraško zemljo in kraško podnebje prvenstveno gnojilo, ker zemljo gnoji, rahlja in veže vlago. Res je tudi, da se včasih umetna gnojila ne obnesejo, česar pa ni krivo umetno gnojilo, temveč podnebje. Če je poletje deževno, kot so sedaj že 3 zaporedna poletja, potem se gnojenje z vsemi umetnimi gnojili visoko izplača. Če pa bi bilo poletje suho, potem umetno gnojilo lahko celo škodi, enako kot tudi preobilni hlevski gnoj: gnojilo je v okolici nežnih rastlinskih korenin pregosto in ga te zaradi pomanjkanja vlage ne morejo vsrkati. Zato je potrebno na Krasu gnojila pravilno uporabljati: Ob setvi ozimne pšenice lahko mirne duše uporabite tudi večje količine umetnih gnojil, ki bodo govorilo koristile, ker bo v zimskem in zgodnjem pomladnem času gotovo dovolj vlage. Ravno tako mirne duše lahko izvršite tudi zimsko gnojenje senožeči in pašnikov, vinogradov in sadnega drevja. Tudi krompirju in vsem zgodnjim pomladnim posevkom lahko obilno gnojimo. Edino obilno gnojenje poznim posevkom in navrhno gnojenje krompirju, koruzi in pomladnim posevkom je lahko nekoliko tvegano. Na splošno lahko trdimo, da so tvegana preobilna gnojenja v dobi od aprila do

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska druga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

avgusta, ker v teh mesecih lahko nastopi suša. Če pa ni suše, se gnojenja tudi v tej dobi izplačajo.
Vprašanje št. 148: Ker detelja inkarnatka pri nas čisto poleže, ali bi lahko med njo vsejal malo ječmena ali ovsu? Kakšna količina posameznega semena je primerna?

Odgovor: Celó dobro storite, če ne sejete samo detelje inkarnatke, temveč da napravite primerno mešanico. Svetujemo mešanico vseh treh navedenih semen. Na 1000 kv. metrov površine posejte v tem primeru 5 kg ovsu, 5 kg ječmena in 2 kg detelje inkarnatke. Vse skupaj posejte v začetku septembra. Prihodek krme bo sorazmerno zelo visok in za živali zelo tečen.

USODA UMETNIKOV

»Slep je, kdor se s petjem ukvarja«, poje bridko naš Prešeren, češ na kulturne delavce narod rad pozablja ali pa jim, ko so od stradanja umrli, vzdaja spominsko ploščo. Tako je bilo še nekdaj.

Celo slavnemu slikarju, nesmrtnemu Raffaelu Sanziu se je tako zgodilo. A v urah težav je naslikal največje umetnine, kot je n. pr. »Madonna della Sedia«. To je pa bilo takole: Nekega večera je mojster truden in lačen sedel v mali krčmi v Florenci. Strmel je v gnečo pivcev in opazil mlado, otožno-lepo mater z otročičem, ki se je prerivala proseč med gosti. Tudi Raffaela poprosi za dar. On pa ves navdihnjen, obrne sod in jo povabi, naj sede z otročičem v naročju. Začne jo kar v epem zanosu slikati. Ko je končal, je podoba dal gostilničarju v plačilo za večerjo materi in sebi.

Tak je začetek slike »Madonna della Sedia«, ki jo hranijo v Palači Pitti v Florenci. Danes ponujajo zanjo Američani več milijonov dolarjev, a njena vrednost je neprecenljiva. Takrat je pa nasitila le tri revne ljudi.

TOVARNA
Prinčič
KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

more v tem pomoči. Toda včasih sem mislil, da je potomec zelo starega rodu Kiangsu.

Smith je opazil naše začudene poglede in se kratko, ne veselo zasmel.

»Ubogi stari Weymouth!« je rezko dejal. »Menim, da so moja dela končana; toda še dolgo ne slavim zmage. Ali se je stanje Mrs. Weymouthove kaj zboljšalo?«

»Od tedaj, ko smo ji sporočili, leži v polzavesti. Nihče si ni mislil, da jo bo tako prevzelo. Bali smo se že, da bo ob pamet. Videti je bilo, da se ji blede.« Smith se je obrnil k Weymouthu.

»O čem?« je urno vprašal.

»Moja žena je bila pri njej,« je razlagal, »odkar se je pripetilo; in zadnje tri noči je uboga Johnova vdova vpila vselej ob istem času — ob pol treh — da je nekdo trkal na vrata.«

»Na katera vrata?«

»Ona vrata tam — vrata na cesto.«

Vsi smo pogledali v naznačeno smer.

John se je večkrat povrnil domov ob pol treh z Yarde,« je nadaljeval Weymouth; »tako smo kajpada menili, da se ubogi Mary blede. Toda zadnja noč — in temu se ni čuditi — moja žena ni mogla spati in je ob pol treh bedela.«

»Pa?«

Nayland Smith je stal pred njim prožen in sijočih oči.

»Tudi ona je tisto slišala!«

Sonce je prisijalo v malo, prijetno sobo; toda priznati moram, da me je ob Weymouthovih besedah stresel mrz. Karamaneh je

položila svojo roko na mojo s posebno, otroško kretnjo, ki ji je bila lastna.

»Kaj potem?« je vprašal Smith.

»Ni si upala ganiti in pogledati skozi okno!«

Prijatelj se je obrnil in me srepo pogledal.

»Petrie, kaj meniš, ali je bil privid?«

»Povsem verjetno,« sem odgovoril. »Poskrbeti bi morali, da bi vašo ženo nadomestili pri njeni težavni dolžnosti, Mr. Weymouth. Zakaj to je prevelik napor za neizvežbano strežnico.«

Trkanje na vrata

Kako malo smo dosegli od tistega, kar smo upali, da bomo dosegli v zasledovanju Fu-Mančuja. Razen Karamanehe in njenega brata, ki sta bili njegovi žrtvi in ne služabnika, ni nihče od obsežne družbe prišel živ v naše roke.

Fu-Mančujev tajno udejstvovanje se je vedno osredotočalo okoli velike vodne ceste. Tako je pravičnost zahtevala, da ga je ugrabila Temza, ki je bila tako dolgo časa prometna pot za njegove skrite moči. Tako zdaj ni več bilo rumenih mož, ki so bili orodje njegove zlobne volje; ni več bilo velikanskega razuma, ki je nadziral svoj sestavljeni morilski stroj. Karamaneh, ki je nje lepoto uporabljal za vabo, je končno bila prosta in ne bo več s smehljajem izvajala moških v smrt, da bi njen brat mogel živeti.

Ne dvomim, da je mnogo takih, ki bodo z grozo gledali na to vzhodnjaško dekle. Tisti naj mi oprostijo, da sem jaz gledal čisto drugače nanjo. Nihče, kdor jo je videl, je ne bi mogel obsojati, ne da bi jo slišal.